

selvsagt af de foreliggende arkivmuligheder, men hvis det er det endelige sigte bør ikke blot reformernes helte, men også træghedens talsmænd tages alvorligt. Trods bogens foreløbige karakter savnes en mere indgående drøftelse af deres rolle.

Sammenhængen mellem tidligere og senere reformtiltag strejfses ved flere lejligheder. Både A/60, moderniseringsproadministrationsredgørelserne efter Første Verdenskrig inddrages i en vis udstrækning, selv om forfatteren på den anden side advarer mod enkle sammenligninger, der ser bort fra den historiske kontekst. For så vidt ville det være ret simpelt at skitsere ligheder og forskelle mellem de forskellige reformideer i hvert fald i den seneste efterkrigstid, og et stykke vej kunne gennemslagskraften af disse ideer vel også belyses. Ud over arkivstudier kunne interviews med aktørerne gennem de seneste tiår formentlig bidrage med stof til den kommende opfølgning, som bogen annoncerer.

Endelig lidt pernitengryneri som Bredsdorff selv slår til lyd for i en skarp kritik af sjusk og fusk. Selv om bogen er velskrevet, kunne den med fordel være gået gennem korrekturmøllen. Uanset hvordan det defineres, er det administrative system ikke på noget tidspunkt vokset fra 21.000 til 710.000 over 50 år, og en række fejlplacerede bindeord og bestemthedsartikler er lejlighedsvis meningsforstyrrende. Ligeledes rummer litteraturlisten tilsyneladende ikke referencer, med mindre de er skrevet fuldt ud i fodnoterne, der udgør omkring en trediedel af teksten.

Som nævnt betegner Bredsdorff selv bogen som et arbejdsdokument. Trods de forbehold, der er nævnt her, skal det fremhæves, at der er kerner i bogen, som bør findes på ethvert velassorteret bibliotek.

Finn Bruun
Institut for statskundskab

Torben K. Jensen, *Politik i praxis. Aspekter af danske folketingsmedlemmers politiske kultur og livsverden*, København: Samfundslitteratur, 1993, 321 s., kr. 275,00.

Torben K. Jensens afhandling har både videnskabsteoretisk, metodisk og empirisk sigte. For en anmelder som mig, med en rent sprogvidenskabelig og tekstvidenskabelig baggrund, er det såre positivt at samfundsforskningens genstandsområde ikke blot bestemmes som *institutioner og praksiser*, men også som *tilhørende selvforståelser blandt bærerne af disse* (s. 33). Og det er også opløftende at Schütz, Habermas og Aristoteles inddrages som leverandører af det teoretiske grundlag. Samfundsvidenskab og tekstvidenskab kan dermed komme i dialog med hinanden.

Samfundsvidenskabens skal ikke kun - mener Torben K. Jensen - fokusere på output og outcome af de politiske processer, ikke afdække lovmæssigheder i faktisk adfærd, og give råd om instrumenter og incitament der kan påvirke

selvsagt af de foreliggende arkivmuligheder, men hvis det er det endelige sigte bør ikke blot reformernes helte, men også træghedens talsmænd tages alvorligt. Trods bogens foreløbige karakter savnes en mere indgående drøftelse af deres rolle.

Sammenhængen mellem tidligere og senere reformtiltag strejfses ved flere lejligheder. Både A/60, moderniseringsproadministrationsredgørelserne efter Første Verdenskrig inddrages i en vis udstrækning, selv om forfatteren på den anden side advarer mod enkle sammenligninger, der ser bort fra den historiske kontekst. For så vidt ville det være ret simpelt at skitsere ligheder og forskelle mellem de forskellige reformideer i hvert fald i den seneste efterkrigstid, og et stykke vej kunne gennemslagskraften af disse ideer vel også belyses. Ud over arkivstudier kunne interviews med aktørerne gennem de seneste tiår formentlig bidrage med stof til den kommende opfølgning, som bogen annoncerer.

Endelig lidt pernitengryneri som Bredsdorff selv slår til lyd for i en skarp kritik af sjusk og fusk. Selv om bogen er velskrevet, kunne den med fordel være gået gennem korrekturmøllen. Uanset hvordan det defineres, er det administrative system ikke på noget tidspunkt vokset fra 21.000 til 710.000 over 50 år, og en række fejlplacerede bindeord og bestemthedsartikler er lejlighedsvis meningsforstyrrende. Ligeledes rummer litteraturlisten tilsyneladende ikke referencer, med mindre de er skrevet fuldt ud i fodnoterne, der udgør omkring en trediedel af teksten.

Som nævnt betegner Bredsdorff selv bogen som et arbejdsdokument. Trods de forbehold, der er nævnt her, skal det fremhæves, at der er kerner i bogen, som bør findes på ethvert velassorteret bibliotek.

Finn Bruun
Institut for statskundskab

Torben K. Jensen, *Politik i praxis. Aspekter af danske folketingsmedlemmers politiske kultur og livsverden*, København: Samfundslitteratur, 1993, 321 s., kr. 275,00.

Torben K. Jensens afhandling har både videnskabsteoretisk, metodisk og empirisk sigte. For en anmelder som mig, med en rent sprogvidenskabelig og tekstvidenskabelig baggrund, er det såre positivt at samfundsforskningens genstandsområde ikke blot bestemmes som *institutioner og praksiser*, men også som *tilhørende selvforståelser blandt bærerne af disse* (s. 33). Og det er også opløftende at Schütz, Habermas og Aristoteles inddrages som leverandører af det teoretiske grundlag. Samfundsvidenskab og tekstvidenskab kan dermed komme i dialog med hinanden.

Samfundsvidenskabens skal ikke kun - mener Torben K. Jensen - fokusere på output og outcome af de politiske processer, ikke afdække lovmæssigheder i faktisk adfærd, og give råd om instrumenter og incitamenter der kan påvirke

adfærd; samfundsvidenskaben skal snarere fokusere på processer og dynamikken i disse, afdække situationens logik og bidrage til praktikernes kvalificerede skøn.

Torben K. Jensen afviser det han kalder *the public choice approach*, som hviler på spilteori med prisoner's dilemma som det mest kendte eksempel. Han afviser denne politiske videnskabs aksiom om at politikere kun søger deres egne interesser: genvalg og flere stemmer; og i stedet sætter han Aristoteles' begreb om *phrónesis*, dvs. politikernes praktisk fornuft, omfattende rationalitet, kvalificerede skøn og handlinger derefter. (På græsk, og som dansk fremmedord, har ordet tryk på første stavelse; hvad Torben K. Jensen mener med skrivemåderne *phronēsis* og *prāxis*, ved jeg ikke; skyldes det i det første tilfælde at det staves med det græske bogstav η, og ikke det græske bogstav ε? Men hvorfor så streg over *a*; der er jo dog kun ét *α* på græsk!).

På dette grundlag laver han som empirisk undersøgelse kvalitative interviews med 18 folketingsmedlemmer for at undersøge deres politiske kultur.

En del af resultatet af den empiriske analyse er en klassifikation af danske politikeres politiske stil i deres arbejde for at nå magt og viden: Politikerne bruger enten deres "netværker" (i partigruppen, i Folketinget, uden for Folketinget), "medierne" eller "saglighed" til at nå disse mål.

De giver otte logiske typer (som her eksemplificeres ved andre politikere end de anonyme politikere som er blevet interviewet): "entreprenøren", for eksempel Niels Helveg Petersen, anvender hovedsagelig sine netværker, "sælgerne", for eksempel Mimi Jacobsen og Uffe Ellemann-Jensen, bruger medierne, "eksperterne", ingen eksempler, hviler alene på sin saglighed. "Folkeoplyserne", for eksempel Marianne Jelved og Mogens Glistrup, lægger vægten på medier og saglighed, "forhandlerne", for eksempel Steen Gade og Poul Nyrup Rasmussen, bruger netværk og saglighed, "ideologerne", for eksempel Holger K. Nielsen og Svend Auken, anvender netværk og medier. Endelig er der typerne: "magtpolitikeren", uden eksempler, som bruger alle tre midler, og "jokeren", uden eksempler, som ikke synes om nogen af dem.

Torben K. Jensen konkluderer at sælgerne og ideologerne dominerer blandt forgrundsfigurerne i dansk politik, og antyder at politiske alliancer snarere afhænger af de politiske ledes stil, end af deres parti.

En anden del af konklusionen er en forstående beskrivelse af politikernes situation; den er præget af mange forskellige net af relationer, mange forskellige hensyn der skal tages (for eksempel valgløfter, taktik, karrieremuligheder, ideologi), og flere dilemmaer som skal takles (for eksempel åbenhed (imod andre politikere) versus offentlighed, kompromisløshed versus fordomsfrihed, politisk repræsentation versus politisk styring).

Torben K. Jensen formulerer selv som sin konklusion: "at den danske parlamentariske kultur er domineret af en phronesis-forståelse af politik (...) og at phronesis-forståelsen er mere udtalt blandt entreprenørerne og forhandlerne end blandt de øvrige. Sælgerne og ideologerne er mere instrumentelle (tekn) og eksperterne og folkeoplyserne er mere 'videnskabelige' (epistm) i deres orientering over for den politiske proces" (s. 279).

Der kommer også et par biresultater: Politikerne er følelsesmæssigt knyttet til deres parti, men har et modsætningsfyldt forhold til deres partifæller, og den politiske praksis er baseret på mundtlighed som unddrager sig offentligheden.

Jeg forstår ikke helt hvilken status typificeringen af politisk stil skal have. De otte typer er godt nok defineret logisk, men der angives ikke nogen kriterier for hvorledes man undersøger hvilken type en given politikere hører til, og der gives i bogen kun de eksempler som er nævnt her. De interviewede politikere er jo anonyme, og vi kan ikke kigge Torben K. Jensen i kortene og se om han har klassificeret dem rigtigt. Det står således som noget af et postulat, at man skulle kunne kende forskel på de otte typer, og at de overhovedet findes.

Selv om den forstående og tolkende samfundsvidenskab forekommer at være en god ide - og i hvert fald bedre end den kvantitative videnskab der kun beskriver målrationalitet, så er Torben K. Jensen næsten gået over i den anden grøft, hvor han alene leder efter moralitet. Mens public choice teorierne går ud fra at politiske praktikere kun motiveres af egeninteresse, så går Torben K. Jensen med samme selvfølgelighed ud fra at de kun drives af sund fornuft og omfattende rationalitet. Det forekommer mig at være det bedste teoretiske udgangspunkt for samfundsvidenskab at samfundsborgere og politikere både drives af egeninteresser og af moralsk fornuft. Det er blandingsforholdet der er det interessante.

Dernæst forekommer det temmelig naivt at man skulle kunne undersøge dette blandingsforhold mellem egoisme og fornuft ved at spørge politikere hvad de selv synes. Det kan jo ikke komme som nogen overraskelse at de synes at de selv er ret fornuftige. Det tror jeg også at apparatjikerne i Sovjet, eller hoffolkene hos Ludvig XVI syntes om sig selv. Hvis de danske politikere nu faktisk kun er drevet af interesse i at blive genvalgt og i at vinde stemmer, så ville de da aldrig fortælle det i et interview til en der kom fra Statskundskab.

Det som Torben K. Jensen har fundet ud af, er altså ikke - som han skriver - "at den danske parlamentariske kultur er domineret af en phronesis-forståelse af politik", men snarere at det er den officielle norm at den bør være det. Og det kunne man sagtens finde ud af uden at interviewe politikere, det siger de hver gang de åbner munden offentligt.

Hele problemet i politikerledet er jo netop at mange almindelige borgere opfatter politikere som en samling hyklere, der har stærke private motiver, men dårlige offentlige grunde til at handle som de gør. En interessant undersøgelse ville det derfor være at se i hvor høj grad motiver og grunde stemmer overens.

Samfundsvidenskab bør ikke kun interessere sig for hvilken tolkningsramme og livsverden politikernes lever i til daglig. Resultater om dette kan nemlig ikke på nogen måde *bidrage til praktikernes kvalificerede skøn*. Den situation hvis logik det er samfundsvidenskabernes opgave at undersøge, er ikke kun repræsentanternes daglige arbejde på Christiansborg, men konsekvenserne for vælgerne af deres repræsentanternes beslutninger. Hvordan vurderer befolkningen moralen og rationaliteten i politikernes output og outcome? Mit ganske upro-

fessionelle, men alligevel omfattende og kvalificerede skøn over Nyrup Rasmussens ministerrokade og Bente Juncker-sagen i begyndelsen af 1994, er at danske politikere i alt for høj grad ledes af interesser i genvalg og flere stemmer, og alt for lidt af omfattende rationalitet og det kvalificerede skøn. Det var det man burde undersøge.

Ole Togeby
Institut for Nordisk Sprog og Litteratur
Aarhus Universitet

Teija Tiilikainen og Ib Damgaard Petersen (eds.), *The Nordic Countries and the EC*, Copenhagen: Copenhagen Political Studies Press, 1993.

Bidragene til denne udmærkede bog stammer for flertallets vedkommende fra en konference om "de nordiske lande og den europæiske udvikling", som Dansk Selskab for Europaforskning afholdt i december 1992. Skønt begrænset af omfang favner bogen vidt. Den rummer rammesættende kapitler om teoretiske perspektiver på EU (Haaland Matlary); om anvendelsen af småstatsteori og tilpasningsteori på europæisk integration (Kelstrup) og om de sikkerhedspolitiske rammer for Nordens integration i EU (Sæter); landeanalyser af Norge, Sverige, Finland og Danmark samt et perspektiverende kapitel om mulige konsekvenser for Unionen af en udvidelse med de nordiske lande (Damgaard Petersen).

Sæter betoner med et citat af Etzioni de traditionelle begrænsninger for nordisk samarbejde: Hvert enkelt nordisk land var tættere integreret i ikke-nordiske sikkerhedssystemer end i det nordiske system, og hver gang man stod over for et gennembrud i de nordiske integrationsbestrebelsers (midten af 1950'erne; slutningen af 1960'erne), greb det større Europa forstyrrende ind med integrationsplaner, som havde en centrifugal effekt i den nordiske region. I det nye Europa er situationen, som Sæter påpeger, en anden. I et unipolært Europa centreret om EU er der ikke sikkerhedspolitiske begrænsninger, som tvinger de nordiske lande til at forfølge forskellige strategier vis-a-vis EU. Om dette betyder, at der er skabt basis for et nordisk samarbejde på sikkerhedspolitikens område er et spørgsmål, som Sæter ikke diskuterer, hvilket måske kan siges at følge logisk af hans forståelse af EU som kernen i .."a comprehensive all-European order of peace and cooperation" (s. 20-21). Kelstrup hælder i højere grad end Sæter til den i teoretisk forstand "realistiske" opfattelse, at den territoriale magt- og magtbalancepolitik fortsat spiller en rolle i europæisk politik, om end han omhyggeligt lægger afstand til en ren realistisk forståelse af europæisk integration. I sin tankevækkende artikel diskuterer han, hvorvidt småstatsteoriens og adaptationsteoriens indsigter lader sig overføre til studiet af småstaters integrationspolitik. Haaland Matlary giver i sit bidrag en nyttig oversigt over den nyeste teoretiske debat om europæisk integration. Artiklen